

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук
Самойленко Алли Олександрівни
на дисертацію Фоміної Єлизавети Василівни
на тему:
«Інтелектуалізація глобального економічного розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами

Економічний розвиток будь-якої країни, як і глобальної економіки в цілому, обумовлений трансформацією економічної системи в напрямку її інтелектуалізації, що проявляється у широкому використанні новітніх ідей, винаходів, відкриттів, нових знань, технологій, які забезпечують підвищення продуктивності праці; у зростанні наукоємності товарів та поширенні діяльності, пов'язаної з виробництвом, зберіганням, передачею та використанням знань; у посиленні міжнародної конкуренції, що веде до скорочення життєвого циклу продукції та необхідності постійного впровадження інновацій.

З поглибленням процесів глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки трансформуються структура і механізми передачі знань і технологій, з'являються нові економічні можливості на міжнародному рівні. Транснаціональні корпорації виступають головними двигунами процесу поширення та комерціалізації знань і об'єктів інтелектуальної власності і, поряд з цим, формують жорсткі конкурентні умови щодо володіння найважливішими елементами інноваційного механізму розвитку. Разом з тим роль інтелектуальних ресурсів в отриманні конкурентних переваг та їхній вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності багато в чому визначаються національним або регіональним законодавством, що нерідко не відповідає сучасним тенденціям розвитку світової економіки. Все це й обумовлює актуальність досліджуваної теми.

Крім того, значущість глибокого аналізу даної проблеми посилюється також недосконалістю практики ефективного включення інтелектуального потенціалу України в глобальний інноваційний процес. З огляду на це тема дисертаційної роботи Фоміної Є. В. «Інтелектуалізація глобального економічного розвитку» є своєчасною і актуальною як в науковому, так і в практичному сенсі.

2. Достовірність і обґрунтування наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій базується на використанні монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних економістів, офіційних статистичних та аналітичних матеріалів міжнародних організацій (групи Світового банку, МВФ, СОТ), експертних оцінок рейтингових агентств, матеріалів міжнародних інформаційних агенцій, законодавчих та нормативних документів України, статистичних даних НБУ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України.

Обґрунтованість результатів проведеного дослідження забезпечується використанням загальнонаукових методів дослідження, методів статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання, діалектичного методу наукового пізнання, порівняльного аналізу тощо.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом.

По-перше, окремої уваги заслуговують удосконалені автором теоретичні засади дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку шляхом визначення основних детермінант асиметричності глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації, а саме рівня

сучасного технологічного розвитку країн світу, масштабів участі країн в експорті високих технологій, обсягів фінансування НДДКР, міждержавного розриву у масштабах, структурі й динаміці розвитку економіки країн, національних відмінностей щодо забезпеченості науковими кадрами, що дає можливість визначення перспективних напрямів та окремих показників для наближення рівня їх інтелектуального розвитку (стор. 99-110).

По-друге, цінним у теоретичному та прикладному аспектах є науково-методичний підхід до оцінювання рівня інформаційного потенціалу країн світу на основі методу багатовимірного порівняльного аналізу з урахуванням світових рейтингів: Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності, що дало змогу скласти рейтинг інформаційного потенціалу країн і регіонів світу, а також визначити місце України в ньому (стор. 73-74, стор. 81-90).

По-третє, автором запропоновано методичний інструментарій порівняльної оцінки впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України та десяти країн світу у процесі глобальної інтелектуалізації за рахунок розробки системи кореляційно-регресійних моделей із використанням групи показників, які характеризують стан і динаміку розвитку національних інтелектуальних ресурсів країн протягом 2010–2017 рр., що дало змогу визначити найбільш впливові інноваційні чинники зростання економіки кожної з країн, а також обґрунтувати необхідність проведення в Україні державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності та збільшення її фінансової підтримки з метою прискореного економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни (стор. 154-167).

По-четверте, автором удосконалено організаційно-економічні засади дослідження участі національної економіки України в процесі глобальної інтелектуалізації, а саме розроблено механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів, який на основі визначених принципів і функцій державної системи управління з урахуванням її складових об'єднує комплекс

спеціалізованих методів, інструментів і заходів розвитку інтелектуального потенціалу країни для забезпечення його відповідності сучасному рівню глобальної інтелектуалізації та її подальшої інтеграції до глобального інноваційного процесу (стор. 181-185).

По-п'яте, у роботі уточнено термін «інтелектуалізація глобального економічного розвитку», який, на відміну від існуючих, пропонується розуміти як багатфакторний процес розширення масштабів, нагромадження й використання знань і вмінь в економічній діяльності, що безперервно залучає, виробляє й поширює компоненти самих знань (стор. 52).

По-шосте, в дисертації обґрунтовано стратегічні напрями розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу, а також розроблено концептуальну схему включення національного інтелектуального потенціалу до глобального інноваційного процесу, що передбачає певний алгоритм дій у напрямку створення передумов для подальшого інноваційного розвитку України та її успішної інтеграції до глобального інноваційного простору (стор. 185-202).

4. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Отримані результати вказують на теоретичну цінність роботи як основи для подальших досліджень інтелектуалізації глобального економічного розвитку, а також розробки науково-практичних рекомендацій щодо заходів економічної політики в напрямку ефективного включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу.

Основні результати дисертаційної роботи доведені до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямків, моделей, заходів і пропозицій регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Теоретично-методичні результати дисертаційного дослідження були використані під час організації начального процесу на економічному факультеті та факультеті

міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Практичні рекомендації автора знайшли відображення у діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації, Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради, ДП «Завод імені В. О. Малишева» Державного концерну «Укроборонпром», підприємства «Elme Messer GAAS Ukraine» та Патентно-правової фірми «Інвента». Окремі напрацювання автора підтверджуються свідоцтвами Департаменту інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про реєстрацію авторського права на дві наукові праці.

5. Повнота викладання наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Матеріали дослідження Фоміної Є.В. достатньою мірою висвітлені в авторських наукових працях. Основні положення та результати дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах, де вони отримали схвальну оцінку. За результатами проведених досліджень опубліковано 16 наукових праць, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях (у т.ч. 2 статті, що входять до міжнародних наукометричних баз), одна наукова стаття у закордонному періодичному виданні, дев'ять тез доповідей у матеріалах наукових конференцій та розділ у колективній монографії, загальним обсягом 8,15 д.а. За змістом публікації розкривають основні положення дисертації. Особистий внесок здобувача в опублікованих працях зазначений у дисертації та авторефераті. Наукові результати, які винесені на захист, одержані автором особисто, опубліковані роботи відображають основні положення дисертації, задекларовану наукову новизну, висновки та пропозиції. Зміст автореферату відповідає темі, предмету та результатам дисертаційної роботи, ідентично узагальнює та відображає основні положення дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи загалом високий науковий рівень дисертаційної роботи Фоміної Є.В., слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі:

1. У першому розділі дисертаційної роботи при дослідженні еволюції розвитку процесу інтелектуалізації, на нашу думку, має місце недостатньо глибокий рівень розгляду теоретичних аспектів функціонування теорій економічного зросту: механізму їх функціонування, структурних елементів та їх взаємозв'язку, головних факторів економічного зростання (стор. 35). Недостатньо широко представлені також погляди дослідників вітчизняної наукової школи, які займаються проблематикою інтелектуалізації розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин.

2. Незважаючи на те, що у підрозділі 1.1 дисертаційної роботи дисертантом було приділено достатньо уваги дослідженню генези процесу інтелектуалізації, проте, на нашу думку, робота значно виграла б, якби автор представив концептуальну схему еволюції процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку з визначенням основних етапів його розвитку (стор. 29-39).

3. На наш погляд, потребує більш розгорнутої аргументації авторське визначення поняття «інтелектуалізація глобального економічного розвитку» (стор. 52). У роботі зазначається, що трактування автором даного терміну відрізняється від існуючих, однак з тексту дисертації не зрозуміло у чому саме заключаються відмінності авторського підходу через відсутність наведення визначень даного поняття іншими науковцями.

4. Позитивним моментом дисертаційного дослідження є визначення у другому розділі роботи існуючих чотирьох сучасних типів університетів: дослідницького, проектного (підприємницького), розвиваючого і консервативного, але ця класифікація потребує більшої конкретизації та обґрунтування за рахунок аналізу статистичних даних стосовно частки цих

університетів у загальному обсязі вищих навчальних закладів серед країн, які є світовими лідерами інноваційного розвитку (стор. 92).

5. Логічним та обґрунтованим видається висновок автора щодо використання частки інноваційно-активних підприємств промисловості та наукоємності ВВП в якості інноваційних показників розвитку країн ЄС та України у 2017 році (табл. 3.6, стор. 149), однак, виникає питання щодо обмеженості вибору країн дослідження: чому у таблиці представлені саме ці п'ять країн ЄС та відсутні дані країн-членів ЄС, які за географічним розташуванням та показниками макроекономічної та мікроекономічної активності подібні до економіки України. На наш погляд, включення до аналізу саме цих країн дозволило б значно підвищити науково-практичну цінність дисертаційного дослідження.

6. Запропоновані автором ключові положення стратегічних напрямів розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу є цікавим, актуальним та логічним завершенням проведеного дослідження (стор. 185-199). Однак робота мала б переваги як з наукової, так і з практичної точок зору, якби автор поглибив їх обґрунтованість за рахунок наведення практичних прикладів з огляду існуючого українського досвіду та дієвих механізмів їх реалізації.

Водночас зазначені зауваження не є принциповими, носять дискусійний характер, в цілому не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження і можуть стати предметом обговорення та пояснення на захисті. Побажання вказують на багатоплановість досліджуваної проблеми, її складність та значущість.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертаційній роботі Фоміної Єлізавети Василівни притаманний авторський підхід до розкриття обраної теми, що визначає логіку та відповідну стилістику викладеного матеріалу, які формально відповідають вимогам,

що висуваються до наукових робіт такого рівня. Зміст та результати дисертаційного дослідження повністю відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Достатній рівень виконаного дослідження, наукова новизна отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність висновків і рекомендацій та актуальність теми дають підставу стверджувати, що дисертаційна робота «Інтелектуалізація глобального економічного розвитку» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор, Фоміна Єлізавета Василівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу

Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара

Міністерства освіти і науки України

Самойленко А.О.

Вчений секретар

Ходанен Т.В.